

Qarabağın azad edilməsi uğrunda 2020-ci ilin Vətən müharibəsi günlərində dövlətimizin, xalqımızın və ordumuzun demir yumruğa çevrilmiş gücü ilə qazanılmış böyük Zəfərə aparan yol, şübhəsiz ki, 2016-cı ilin aprel döyüşlərindən başlayır. Özgələrin kölgəsində xumarlanan azğın düşmən 7 il əvvəl aprelin ilk günlərində Azərbaycan Ordusundan ağır zərbə alaraq atəşkəs dövründə ilk dəfə böyük hərbi uğursuzluğa düşər oldu. Bu döyüşlər Azərbaycan dövlətinin işğal olunmuş ərazilərini hərbi yolla azad etməyə qadir olduğunu düşmən tərəfə və onun havadarlarına bütün kəskinliyi ilə anlatdı.

Aprel döyüşləri ordumuzun işğalçı qüvvələrə verdiyi dərs idi

2016-cı il aprel döyüşləri ərəfəsində, konkret olaraq həmin ilin mart ayından etibarən cəbhə xəttində erməni təxribatları, atəşkəsin pozulması halları yenidən artmağa başladı. Belə ki, 2016-cı il mart ayının 11-də cəbhənin Ağdam istiqamətində Ermənistan hərbi qüvvələrinin növbəti təxribatı baş verdi. Bu təxribat zamanı Azərbaycan mövqeləri güclü atəşə tutuldu. Lakin Azərbaycan Ordusunun bölmələri tərəfindən bu təxribatın qarşısı dərhal alındı və həyata keçirilmiş qətiyyətli cavab tədbirləri düşmənin həm canlı qüvvəsinin, həm də hərbi texnikasının məhv edilməsi ilə nəticələndi.

Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi Azərbaycan tərəfinin bu xəbərdarlığından heç də lazımı nəticə çıxarmadı və cəbhə xəttində vəziyyəti gərginləşdirmək siyasətindən heç də əl çəkmədi. Mart ayının 26-da bu hücumlar yenidən davam etdi. Təxribatların qarşısının alınması üçün Azərbaycan Ordusunun bölmələri tərəfindən cavab atəşləri açıldı, düşmənin atəş mövqeləri və hərbi texnikası sıradan çıxarıldı.

Mart ayının 27-də isə Ermənistanın təxribatı münəqişə bölgəsindən xeyli uzaqda, Qazax rayonu istiqamətində baş verdi. Həmin istiqamətdə xidmət çəkən Azərbaycan bölmələrinin sayıqlığı nəticəsində düşmən təxribatı qabaqcadan aşkar edildi və bu təxribatın qarşısının alınması üçün lazımı tədbirlər həyata keçirildi. Həmin tədbirlərdən sonra Ermənistanın bölmələri geri çəkilmək məcburiyyətində qaldılar.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin bəyan etdiyi kimi, aprel ayında cəbhədə vəziyyətin mürəkkəbləşməsi ərəfəsində Rusiyanın Prezidenti və rəhbərliyi Minsk qrupunun digər həmsədrləri ilə birlikdə Qarabağ münəqişəsinin həlli ilə bağlı yeni təkliflər irəli sürmüşdür və həmin təkliflərdə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü məsələsinə münasibət bildirilmişdi.

Bölgədə status-kvonun dəyişməsinə birmənalı şəkildə istəməyən Ermənistan rəhbərliyi isə münəqişənin həlli üçün meydana gələn ümidləri sıradan qaldırmaq üçün yenidən özlərinin sınanmış vasitəsinə, cəbhə xəttində təxribatların genişləndirilməsinə əl atdı, sülh prosesinə böyük zərbə vurdu. Bunun nəticəsi idi ki, 2016-cı il aprel ayının 1-də Ermənistan yenidən atəşkəsi geniş şəkildə pozdu.

Aprelin 2-nə keçən gecə Azərbaycan Ordusunun cəbhəboyu yerləşən bütün müdafiə mövqeləri Ermənistan hərbi bölmələri tərəfindən iriçaplı silahlar, minaatanlar, qumbaraatens və artilleriya qurğuları işə salınmaqla intensiv atəşə tutuldu. Bundan əlavə, qoşunların təmas xəttinə yaxın mülki əhəlinin sıx yaşadığı bir sıra yaşayış məntəqələri də düşmən atəşinə məruz qaldı. Ermənistan tərəfinin son zamanlar genişlənməkdə olan hərbi fəallığının qarşısını almaq məqsədilə Azərbaycan Ordusunun komandanlığı tərəfindən əməliyyat şəraiti qiymətləndirilərək dərhal cavab tədbirlərinin görülməsi üçün qərar verildi.

Təxribatların və atəşlərin daha geniş yer aldığı Ağdərə – Tərtər–Ağdam və Xocavənd – Füzuli istiqamətində yerləşən birliklər, artilleriya bölmələri və digər qoşun növlərinin birgə, əlaqəli fəaliyyəti nəticəsində Ermənistan silahlı bölmələrinə qarşı cavab tədbirlərinin həyata keçirilməsinə başlandı. Ordu rəhbərliyi erməni hərbi qüvvələrinin təəcülkarlığı nəticəsində yaranmış əməliyyat şəraitini qiymətləndirdikdən sonra müdafiə mövqelərində dayanmış qüvvələri cəlb etməklə əks-hücum əməliyyatı keçirmək qərarı qəbul etdi.

Bu əməliyyatın keçirilməsi ilə düşmənin atəş nöqtələrinə və artilleriya qurğularına zərbə vurulmalı və onlar Azərbaycan kəndlərində daha uzaq məsafəyə çəkilməyə məcbur edilməli idi. Aprel ayının 1-dən 2-nə keçən gecə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin kəşfiyyat qrupları iki istiqamətdən atəşkəsi pozan düşmən üzərinə əks-hücum həyata keçirdilər. Aprel döyüşləri qəfil şəkildə və Azərbaycan tərəfi üçün əlverişli olmayan şəraitdə başlansa da, çox qısa zaman ərzində təşkilati və əməliyyat çevikliyi nümayiş etdirildi, erməni təxribatlarının qarşısını alacaq qüvvələr müəyyənləşdirildi və onların vəzifələri konkretləşdirildi.

Ağdərə–Tərtər istiqamətində erməni təxibətinin qarşısının alınmasına həmin zonada dislokasiya olunmuş birliyin iki briqadası, Horadiz istiqamətində isə bir briqada vəzifələndirildi. Sonradan bu briqadalar əlavə qüvvələrlə, tank və artilleriya bölmələri ilə gücləndirildilər. Hər iki artilleriya bölməsi gücləndirildilər. Həm də hərbi vertolyotlar müşayiət edirdi. Nəticədə, qarşıya qoyulmuş taktiki vəzifəni yerinə yetirməyə qadir olacaq bir qruplaşma formalaşdırıldı.

Bütünlükdə, döyüşlərin getdiyi istiqamətlərdə Ermənistan ordusunun 4 min nəfərlik şəxsi heyəti, 90-na yaxın tankı və onlarla artilleriya qurğusu var idi. Bu qüvvələr təmas xətti boyunca yaradılmış olan mühəndis-istehkam

sisteminə arxalanmaqla Azərbaycanın hərbi qüvvələrinin irəliləməsinin qarşısını almaq tapşırıqlarına malik idilər.

Erməni hərbi qüvvələri təmas xətti boyunca əşelonlaşdırılmış müdafiə sistemində malik idilər. Hər bir müdafiə xətti də kifayət qədər dəmir-beton və digər mühəndis qurğuları ilə möhkəmləndirilmiş və hər bir xəttin də öz atəş sistemi yaradılmışdı.

Lakin ermənilərin bu müdafiə sistemi Azərbaycan Ordusunun hissə və bölmələrinin uğurlu əks-hücumunun qarşısını almağa kifayət etmədi. Erməni hərbi qüvvələrinin müdafiə sisteminin ön xəttində və dərinliyində cəmləşən hərbi hədəflərin koordinatları əvvəlcədən müəyyənləşdirilməklə Azərbaycan hərbi qüvvələrinin atəş zərbəsi ilə düşmənin döyüş texnikası, xeyli sayda canlı qüvvəsi və digər hərbi infrastrukturunu sıradan çıxarıldı.

Erməni hərbi qüvvələrinin bu təəcülkarlığının və hərbi təxribatının genişlənməsinin qarşısını almaq üçün Azərbaycan Ordusunun hissə və bölmələri dərhal Ağdərə – Tərtər – Ağdam və Xocavənd – Füzuli istiqamətində cavab tədbirlərinin həyata keçirilməsinə başladılar. Qısa müddət ərzində həyata keçirilən sürətli əks-hücum zamanı erməni birləşmələrinin uzun illərdən bəri mühəndis-istehkam baxımından möhkəmləndirdiyi birinci müdafiə xətti cəbhənin bəzi istiqamətlərində yarıldı, strateji əhəmiyyətə malik bir neçə yüksəklik və yaşayış məntəqələri düşməndən tam azad olundu.

Əks-hücum döyüşlərinin elə ilk günü Azərbaycan Ordusu öz gücünü və döyüş qabiliyyətini nümayiş etdirdi. Bölmələrin, xüsusi təyinatlı qüvvənin döyüş məharətinin ən müasir hərbi texnika və silahların imkanları ilə dədiqləklə tamamlanması çoxsaylı erməni müdafiə mövqelərinin sıradan çıxarılması ilə nəticələndi. Xüsusilə, Azərbaycan tərəfi pilotsuz uçuş aparatlarının tətbiqi ilə döyüş meydanında üstün bir situasiya yaratdı. Bu aparatların zərbə gücündən istifadə edilməklə çoxlu sayda erməni zirehli texnikası, avtomobil nəqliyyatı, qərgahları məhv edildi, əlaqə xətləri dağıdıldı.

Azərbaycan Ordusu hissə və bölmələrinin cənub istiqamətindəki əks-həmləsi də uğurla başladı. Bu istiqamətdə də Azərbaycan hərbi qüvvələri yüksək döyüş hazırlığı və məharəti nümayiş etdirdilər. Hələ gecə ikən sürətlə döyüşə atılan qüvvələr, xüsusi təyinatlılar müəyyən edilmiş döyüş tapşırıqlarını yerinə yetirdilər, nəzərdə tutulmuş erməni müdafiə postlarını, o cümlədən Füzuli rayonu istiqamətində yerləşən, geniş ərazini nəzarətdə saxlamaq imkanı verən strateji əhəmiyyətli “Lələtəpə” adlandırılan yüksəklik də bölmələrimizin nəzarətinə keçdi. Erməni hərbi qüvvələrinin möhkəmləndirilmiş müdafiə sistemində arxalanmaqla müqavimət göstərən cəhdə gözənilən nəticəni vermədi. Sonrakı günlərdə Azərbaycan Ordusu azad etdiyi mövqələrdə daha da möhkəmləndi və əldə edilən uğurun əbəssə olmadıqı sübut etdi.

İlkin məlumatlara görə, 2016-cı il aprel ayının ilk günlərində Azərbaycan Ordusunun keçirdiyi əks-hücum döyüşlərinin gedişində 300-ə yaxın erməni hərbiçisi məhv edildi, yüzlərlə hərbiçisi isə yaralandı. Bütünlükdə, 1994-cü ildən elan edilmiş atəşkəs dövründə Ermənistanın hərbi qüvvələri ilk dəfə Azərbaycan Ordusu tərəfindən çox ciddi zərbə aldılar və göstərilən bütün cəhdlərə baxmayaraq, ordumuz qarşısında gücsüz qalaraq məğlubiyyətlə barışmalı oldular.

Azərbaycan Ordusunun hissə və bölmələri 2016-cı il aprel ayının ilk günlərində erməni hərbi təxribatına verilən cavab zamanı qazandıqı uğurla yalnız Ermənistanda deyil, bir sıra ölkələrdə Ermənistan ordusunun məğlubedilməzliyi haqqında yaranmış təsəvvürləri alt-üst etdi və Azərbaycan Ordusunun gücünü və iradəsini ortaya qoydu. Bu uğur Azərbaycanın dövlət rəhbərliyinin Azərbaycan Ordusunun möhkəmləndirilməsi istiqamətində izlədiyi siyasətin düzgünlüyünü, Azərbaycan xalqının və dövlətinin öz qanuni haqlarını qorumağa qadir olduğunu nümayiş etdirdi.

Bu uğur həm də Qarabağ ətrafında yeni bir hərbi situasiya yaratdı və Azərbaycanın hərbi-siyasi mövqelərini daha da gücləndirdi. Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizin işğal olunmuş bütün ərazilərini azad etməyə qadir olduğunu dünyaya nümayiş etdirdi. Dövlət başçısının dediyi kimi, 2016-cı ilin Aprel döyüşləri Azərbaycan Ordusunun tarixinə parlaq qələbə günü kimi yazıldı.

Mehman SÜLEYMANOV,
Milli Müdafiə Universiteti
Hərbi-Elmi Tədqiqat İnstitutunun
professoru, tarix elmləri doktoru